

Noțiunea de limbă română literară în concepția lui G. Ivănescu

Cătălin Nicolau

Colegiul Tehnic „Ion Holban”, Iași

Abstract: In this paper I aim at presenting G. Ivănescu's main ideas regarding the Romanian written language. In the first part I try to make up a definition of this concept, based on the various ideas that the great scholar insists upon in several of his surveys. The second part is devoted to presenting Ivănescu's approach of maybe the most controversial aspect involved by this topic, namely, the way in which the Romanian written language came into being, the factors that led to the translation into Romanian of the first religious texts. While presenting these aspects, I have tried to underline Ivănescu's original contribution to the research of the Romanian written language.

Keywords: written language, written dialect, linguistic unification, articulatory basis, psychological basis.

În scrierile sale pe tema limbii literare, G. Ivănescu nu are o secțiune sau un capitol special dedicate definirii acestui concept, întrucât el este interesat mai mult de tratarea problemelor pe care le consideră „capitale” pentru limba scrisă. Cu toate acestea, anumite aspecte ale viziunii sale asupra limbii de cultură pot fi, totuși, deduse din lucrările sale. Astfel, în *Introducerea la Problemele capitale ale vechii române literare*, Ivănescu definește limba română literară veche ca limba în care au fost scrise vechile texte românești, adică textele ce alcătuiesc literatura română veche; limba literară modernă este considerată, prin opoziție, limba literaturii moderne. Prin termenul *literatură*, însă, Ivănescu nu înțelege un ansamblu de opere artistice, ci îl folosește pentru a desemna toate textele scrise. Pentru el, o limbă literară începe cu primele texte scrise într-o anumită limbă, dacă acestea pun bazele unei tradiții. Așadar, limba literară este pentru cercetătorul ieșean acea variantă a limbii unui popor care este folosită pentru textele scrise, indiferent dacă acestea sunt literare (adică aparțin literaturii artistice) sau nu.¹ Aceasta înseamnă că limbă română literară există de la primele texte scrise în limba noastră, adică de la primele traduceri religioase, pe care Ivănescu le plasează în secolul al XV-lea.

Concepția lui Ivănescu diferă de cea a lui Ion Gheție, care consideră că ar trebui făcută distincția între textele literare și cele neliterare (Gheție 1975: 65-66).

---

¹ Această definiție nu exclude însă posibilitatea folosirii verbale a limbii literare, adică a actualizării ei pe cale orală.

Potrivit acestui cercetător, ar trebui avute în vedere doar textele literare, adică acele texte prin care se săvârșește un act de cultură, ceea ce scoate din discuția pe marginea limbii literare texte precum documentele cu caracter privat (însemnările curente, scrisorile etc.). Gheție pornește de la ideea că atunci când scriu texte literare (cercetătorul folosește de fapt sintagma, nepotrivită după părerea noastră, de „opere literare”), oamenii au o altă atitudine față de normă, în sensul unui grad sporit de exigență. Întrucât „obediința” față de normă ar fi mai redusă în cazul documentelor cu caracter particular (acte de vânzare, catagrafii, testamente, notițe de diferite tipuri etc.) și al scrisorilor, Gheție propune ca acestea să fie scoase din calcul atunci când se studiază limba literară. Considerăm că distincția lui Gheție este nerelevantă în unele cazuri, întrucât introduce criteriul conținutului, în detrimentul celui al formei. Central limbii literare ar trebui să fie criteriul de ordin normativ (adică subordonarea față de un set de norme obligatorii), care privește forma lingvistică, nu conținutul ideatic al unui text. Suntem de părere că oamenii instruiți, cunoscători ai normelor literare, se supun acestora, indiferent de tipul de text pe care îl scriu, deci, indiferent dacă scriu un text de cultură sau un simplu document particular; în mod similar, cineva care nu cunoaște normele limbii literare (sau nu este dispus să le respecte) nu le aplică, indiferent de tipul de text pe care îl creează. Suntem, așadar, de acord cu concepția lui Ivănescu, care studiază scrisul românesc, indiferent de genul textului².

Ivănescu acceptă doar parțial distincția făcută de Iorgu Iordan între limba scrisă și limba literară (Iordan 1954: 66-77). Iordan considera că până în secolul al XIX-lea românii nu au avut o limbă literară, ci doar una scrisă, mai exact, un dialect transcris. Pentru cercetătorul bucureștean, o limbă scrisă poate fi considerată literară doar atunci când aceasta este unitară, adică este caracterizată de o normă supradialectală, iar de o asemenea realitate lingvistică se poate vorbi la noi doar din secolul al XIX-lea. Pentru Ivănescu, însă, o limbă literară este o limbă a textelor scrise, adică varietatea unei limbi istorice care a fost utilizată în scrierea textelor. Aceasta nu înseamnă că ea nu poate fi actualizată și pe cale orală. Potrivit lingvistului ieșean, limba literară este „o limbă scrisă și vorbită în același timp și care-și are originea într-o limbă scrisă, ea însăși având la bază o limbă vorbită” (Ivănescu 2000: 522). Aceasta înseamnă că o limbă de cultură are două variante de realizare: una scrisă și una orală și că ea s-a format în scris în baza unui dialect popular (vorbit).

Limba literară sau comună este considerată de Ivănescu o culme a evoluției unei limbi istorice: „limbile literare ... sânt tocmai ce e mai important în viața limbilor. O limbă își ajunge viața ei cea mai înaltă numai atunci când a devenit limbă literară” (Ivănescu 1947: 2). Așadar, dezvoltarea unei variante literare a unei limbi demonstrează atingerea unui stadiu maxim al evoluției ei și, în același timp, al capacităților ei de expresie.

² Am mai putea adăuga și argumentul că *Scrisoarea* lui Neacșu din 1521 este luată ca reper de majoritatea cercetătorilor limbii literare, deși nu realizează un act de cultură.

Ca orice dialect, limba literară are și ea o evoluție istorică proprie, însă aceasta este separată de cea a graiurilor populare, în sensul că stă sub semnul acțiunii unor alți factori. Astfel, Ivănescu respinge concepția lui Iordan, care considera că graiurile populare și limbile literare formează o unitate, întrucât aceleași tendințe lingvistice s-ar manifesta simultan și în limba literară și în cea vorbită. Savantul ieșean susține, în schimb, că limba de cultură și graiurile populare sunt, prin natura lor, distincte, având fiecare o evoluție separată, specifică, după principii proprii. Mai exact, dacă limbile populare evoluează sub acțiunea celor trei factori principali (baza articulatorie, baza psihologică și structura socială), dezvoltarea limbii de cultură este dirijată doar de acțiunea factorului social. Practic, și apariția, și dezvoltarea limbii literare sunt explicate de Ivănescu prin structura socială și specificitatea culturală ale comunității lingvistice care o utilizează. O altă diferență între limbile populare și cele de cultură este dată de faptul că cele dintâi au o dezvoltare involuntară, caracterizată de inovații neintenționate, în timp ce în cazul limbilor literare un rol important îl are factorul voineț. O limbă literară ajunsă la un anumit nivel evolutiv³ este supusă unor dezbateri teoretice ample, în urma cărora i se decide direcția de dezvoltare ulterioară. În plus, dezvoltarea graiurilor populare este determinată de acțiunea unor *cauze*, în timp ce limbile de cultură evoluează în vederea unor *scopuri*⁴.

În ceea ce privește relația dintre limbă și cultură, Ivănescu consideră că cele două sunt strâns legate între ele. În concepția sa, nu cultura dirijează evoluția lingvistică, ci amândouă, și limba și cultura reprezintă rezultatul acelorași cauze istorice. Acestea nu sunt considerate entități separate, „ci o singură realitate, care e spiritul, viața spirituală”⁵. Așadar limba nu este separată de cultură, nu este un simplu instrument de exprimare al omului, cu o existență independentă, ci ambele sunt componente ale vieții spirituale a unui popor. Limba este, deci, identificată „cu gândirea, cu literatura și cu cultura”⁶.

Datorită acestei consubstanțialități dintre limbă și cultură, o limbă literară nu poate apărea oricând, ci doar într-o anumită etapă de dezvoltare istorică și socială, cărora le corespunde un anumit nivel cultural. Ivănescu consideră că există trei tipuri/forme de culturi pe linie evolutivă. El identifică, mai întâi, o formă inferioară, minoră a spiritului cultural, tipică popoarelor preistorice și primitive. A doua formă este una intermediară, careia îi corespunde o limbă și o cultură încă neajunse la maturitate. Este vorba de o limbă și o cultură realizate doar printr-o literatură artistică și prin niște texte religioase și juridice. Al treilea tip de cultură este o formă superioară, majoră și este asociată spiritului modern. Ultimele două tipuri corespund limbii literare, în faza ei veche, respectiv în cea modernă.

³ Este vorba de ceea ce Ivănescu consideră etapa modernă a unei limbi literare.

⁴ În concepția lui Ivănescu, de regulă, scopul inovațiilor aduse limbii de cultură este aducerea unui plus de claritate în comunicarea literară.

⁵ *Ibid.*, p. 22.

⁶ *Ibid.*

Un alt aspect ce caracterizează o limbă literară se referă la sursele sau bazele acesteia. În concepția lui Ivănescu, materialul unei limbi de cultură are o dublă origine: una populară și una cultă sau savantă. Limba literară aparține unui popor, în sensul că ea își are originea în graiurile acestuia și rămâne legată de ele de-a lungul întregii sale evoluții: atunci când graiurile populare înregistrează un anumit număr de inovații, limba literară „ține pasul” cu această evoluție, acceptând o parte din inovațiile populare. Pe de altă parte, și limba literară transferă graiurilor populare material morfologic, sintactic și, în special, lexical. Acest lucru se întâmplă mai ales în perioada de trecere de la feudalism la capitalism, atunci când cultura populară respectivă cunoaște o dezvoltare importantă. Acest material este acumulat de limba literară din necesitatea susținerii unei vieți culturale superioare (științe, politică, filozofie etc.). Este vorba în special de neologisme sau cuvinte savante, care reprezintă creația intelectualilor.

Bazele unei limbi literare (sau sursele ei) sunt reprezentate de dialectele limbii naționale respective și de alte limbi de cultură (distincte de cea în discuție) din care „se alimentează”, adică își preiau materialul limba literară respectivă. Mai exact, o limbă literară formată târziu, care folosește și modelele altor limbi, are două surse, numite și baze, din care își extrage materialul necesar pentru a putea funcționa: în primul rând, dialectele limbii respective, din care se preiau elemente populare, și, în al doilea rând, alte limbi de cultură, care constituie surse de neologisme. Astfel, în cazul limbii române literare vorbim de baze dialectale (baze românești) și baze străine.

Aceste baze, crede Ivănescu, nu rămân aceleași, ci se schimbă în condițiile ascensiunii burgheziei în viața economică, politică și culturală a unui popor. În cazul nostru, baza dialectală a limbii literare vechi fusese limba maramureșeană și dialectele populare din fiecare provincie. În secolul al XVIII-lea însă, o serie de particularități maramureșene sau nordice în general au fost înlocuite cu elemente sudice. În secolul al XIX-lea cele mai importante centre culturale sunt în Moldova și Muntenia, întrucât acolo s-a dezvoltat burghezia, astfel încât limba română literară își asumă acum o bază dialectală muntenească și moldovenească.

Un alt element definitoriu pentru o limbă de cultură este faptul că aceasta nu are un caracter unitar de la începutul istoriei ei, ci își are originea într-un dialect literar. În concepția lui Ivănescu, nu doar limba vorbită a maselor populare prezintă variații de la o regiune la alta (diatopice, în termeni coșerieni), ci și cea de cultură. Potrivit profesorului ieșean, dialectele literare caracterizează în special fazele inițiale ale limbilor de cultură, înainte ca o regiune să-și impună hegemonia lingvistică asupra celorlalte. La noi, spre deosebire de italieni, greci și germani, dialectele literare au reprezentat varietăți specifice atât operelor artistice, cât și gândirii și administrației. Din punctul de vedere al diferențierii dialectale sau, dimpotrivă, al unității ei, Ivănescu distinge două perioade în evoluția limbii noastre literare: epoca limbii literare vechi (caracterizată prin prezența dialectelor literare) și epoca limbii literare moderne sau noi. Ea marchează, așadar, depășirea evului mediu și trecerea la o cultură și civilizație modernă. Pentru epoca veche, Ivănescu identifică următoarele

dialecte literare: dialectul crișean-maramureșean, rotacizant până în secolul al XVI-lea, dialectul bănățean, dialectul muntenesc și dialectul moldovenesc, cărora le este adăugat graiul ardelean, utilizat la sud de Mureș. Dacă etapa dialectelor literare corespunde unei culturi de tip medieval, unificarea limbii literare reprezintă un semn al modernității.

Una dintre probleme controversate legate de apariția limbii scrise românești vizează condițiile în care s-au realizat primele traduceri ale textelor religioase în limba română, mai exact factorii socio-culturali care au stat la baza acestei inițiative. Ivănescu a studiat cu atenție teoriile altor învățați cu privire la împrejurările în care s-au tradus aceste texte, iar meritul său este acela de a nu le fi judecat doar în ansamblul lor, ci de a fi apreciat în mod separat argumentele acestor teoreticieni, acceptându-le pe unele și respingându-le pe celelalte.

Una dintre aceste teorii este ipoteza influenței husite, susținută de specialiști ca N. Iorga, I. Bianu, I. A. Candrea, S. Pușcariu, N. Drăganu (până în 1938), A. Procopovici sau N. Cartojan. Potrivit lor, traduceri religioase au fost realizate datorită influenței pe care husitismul a exercitat-o asupra românilor din Maramureș. Greșeala acestor cercetători a fost că au considerat că unii români au fost convertiți la husitism, iar traduceri ar fi fost realizate de un român husit, în condițiile în care nu este atestată istoric trecerea unor români la husitism. Husitismul a fost însă o mișcare a burgheziei în ascensiune și a poporului, îndreptată împotriva aristocrației și clerului catolic. Ea nu se putea dezvolta însă într-o societate feudală, cum era cea a românilor din secolul al XV-lea, din care burghezia lipsea cu desăvârșire. Din această doctrină, clericii traducători vor fi preluat doar unele idei ale husitismului, cum ar fi cea a traducerii cărților religioase în limba poporului, întrucât acest lucru convenea și aristocrației, și clerului românesc, datorită nevoii de a se exprima în scris în propria limbă, în condițiile în care până atunci reprezentanții acestor clase utilizaseră în scris medio-bulgară sau latină. La români, ca și în Occident, aristocrații și clericii au fost primii care au folosit în scris limba română, așa că traducerea textelor religioase nu s-a datorat unei inițiative populare sau burgheze.

O altă teorie care încearcă să explice apariția primelor texte religioase este cea a influenței luterane, susținută de Ov. Densusianu și Al. Rosetti. Acești cercetători resping husitismul ca factor determinant al traducerii textelor religioase și consideră că textele rotacizante au fost traduse în prima jumătate a secolului al XVI-lea, după 1521, iar această acțiune este pusă de ei pe seama luteranismului. Limba textelor rotacizante nu este neapărat cea uzuală în secolul al XV-lea. Aspectul ei arhaic în raport cu limba textelor coresiene nu dovedește că ele ar fi cu un secol mai vechi decât cele din urmă. Potrivit acestor specialiști, textele rotacizante ar putea fi și contemporane cu tipăriturile lui Coresi, adică pot data din prima jumătate a secolului al XVI-lea, însă utilizează un dialect mai arhaic. Ivănescu însă obiectează că „caracterul arhaic al limbii nu este un criteriu sigur pentru datarea textelor” (Ivănescu 2000: 515). În concepția sa, cercetătorii criticați de Densusianu și Rosetti porneau de la premisa greșită că evoluția limbii dacoromâne se realiza la fel în toate regiunile, ceea ce s-ar reflecta și în texte. Învățatul ieșean subliniază ca evoluția

dacoromânei nu a fost uniformă, ci s-a realizat în mod diferit de la o regiune la alta, arhaismele din unele texte explicându-se prin arhaicitatea graiului din zona respectivă. În plus, Ivănescu consideră că limba rotacizantă este, în unele aspecte, mai inovatoare decât cea din Muntenia, Moldova sau Banat.

Ivănescu subliniază că limba textelor rotacizante nu este identică cu graiul rotacizant utilizat în secolul al XVI-lea. Spre sfârșitul secolului al XVI-lea nu mai existau dialecte rotacizante pure, fapt dovedit de scrisorile din nordul Ardealului de la sfârșitul secolului al XVI-lea și de scrierile din *Codex Sturdzanus*. Această dispariție a dialectelor rotacizante pure nu se putea produce în doar jumătate de secol, ci ar fi fost nevoie de mai mult timp. Astfel, în concepția lui Ivănescu, traducerea într-un grai rotacizant pur a unor texte precum *Codicele Voronețean* sau *Psaltirea voronețeană* este improbabil să se fi făcut în prima jumătate a secolului al XVI-lea, ci ele trebuie se fi tradus în secolul al XV-lea. În plus, în secolul al XVI-lea, graiurile ardeleni și cel maramureșean erau mult mai apropiate de cele actuale și, deci, sigur nu aveau aspectul limbii ilustrate de textele rotacizante: „această limbă atât de arhaică trebuie socotită ca fiind limba vorbită de popor și de aristocrația sau clerul maramureșean în secolul al XV-lea” (Ivănescu 2000: 515).

Ivănescu aduce și un contraargument geografic teoriei influenței luterane: limba textelor rotacizante arată că acestea au fost traduse în Maramureș, însă influența luterană s-a manifestat acolo unde erau sași, adică în Ardealul propriu-zis, la Sibiu, Brașov, Bistrița și în Moldova, nu în Maramureș. Așadar, inițiativa traducerii acestor texte trebuie să fi fost anterioară luteranismului, adică trebuie plasată în secolul al XV-lea.

O a treia teorie care încearcă să justifice traducerea textelor religioase în limba română este cea a nevoilor didactice (pentru pregătirea preoților). Ivănescu acceptă această ipoteză a lui Ștefan Ciobanu, potrivit căreia primele traduceri religioase erau folosite drept cărți didactice pentru pregătirea preoților în slava bisericească. Această idee se bazează pe faptul că primele texte prezentau la început textul slav, alternat cu cel românesc (*Psaltirea voronețeană*, *Apostolul*). Alt argument în sprijinul acestei teorii este faptul că și în Boemia, Polonia apar între secolele al XIII-lea și al XV-lea cărți latino-cehe și latino-polone, care erau folosite ca „manuale de învățământ clerical și juridic” (Ivănescu 2000: 516), iar Maramureșul era singura regiune în care influența polonă putea fi suficient de puternică. Ivănescu consideră că traducerea textelor rotacizante se va fi făcut de către călugării de la Mănăstirea Sf. Arhangel Mihail din Peri, cea mai importantă mănăstire din Maramureș, care, după ce fusese scoasă de sub autoritatea episcopatelor poloneze, a devenit un centru de cultură ortodoxă, care funcționa și ca școală teologică pentru pregătirea preoților. Pentru aceasta călugării de acolo vor fi adoptat procedeul textelor bilingve și metoda de predare a limbii bisericești de la cehi și de la poloni.

Aceste texte reprezintă, așadar, primele traduceri în limba română, astfel încât ele au întemeiat o tradiție a limbii române scrise, ce poate fi urmărită în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea pe întreg teritoriul dacoromân. Textele rotacizante au exercitat o puternică influență asupra limbii române scrise din toate

țările române, manifestată printr-o serie de elemente maramureșene care au fost impuse limbii române literare vechi: „limba textelor rotacizante, ca primă formă a limbii literare românești, a exercitat o influență covârșitoare asupra limbii literare românești din epoca veche care i-a succedat, și, prin aceasta, asupra întregii limbi literare românești” (Ivănescu 2000: 572). În ceea ce privește grafia și ortografia, aceste texte au fost scrise în alfabetul chirilic folosit în manuscrisele slave din secolele al XV-lea și al XVI-lea, mai exact, este vorba de așa-numita grafie semiuncială. Alfabetul chirilic va fi fost preluat de români de la bulgari în secolul al XII-lea.

Prin intermediul textelor rotacizante, dialectul literar rotacizant s-a răspândit pe teritoriul dacoromânesc, mai ales, în Ardeal și Crișana: textele rotacizante au circulat în aceste provincii, unde au fost copiate și adaptate limbii vorbite de acolo. Copiile erau făcute de nerotacizanți ca popa Bratul și diaconul Coresi. Aceștia nu au păstrat intactă limba rotacizantă, ci au operat o serie de modificări, adaptând limba textelor rotacizante la dialectul muntenesc, care era vorbit și în sudul Ardealului, în regiunea Sibiu-Brașov. Întrucât limba muntească a fost răspândită prin tipar, cercetători ca P. V. Haneș, Al. Rosetti, I. Bianu sau N. Cartoian au considerat că limba română literară actuală începe cu limba lui Coresi, pe fondul căderii în desuetudine a limbii textelor rotacizante; cu alte cuvinte, ei îl consideră pe Coresi întemeietorul limbii noastre de cultură.

Ivănescu respinge această idee, susținând că limba literară rotacizantă nu a fost înlăturată de Coresi, ci de faptul că aceasta nu mai era susținută de graiurile populare. Cu toate acestea, cât timp textele rotacizante au circulat, ele au exercitat o influență deloc de neglijat asupra limbii scrise muntenești: limba Scrisorii lui Neacșu, aceeași cu cea a lui Coresi, ilustrează o puternică influență a limbii rotacizante, fapt ilustrat de elemente ca *io* „unde” sau *corabii*, forme care probabil nu existau atunci în graiul popular din Țara Românească. Această influență a fost neglijată de cercetători până la Ivănescu pentru că aceștia nu luau în calcul existența dialectelor literare în secolul al XVI-lea. Ivănescu le reproșează „lipsa punctului de vedere geografic” (Ivănescu 2000: 573), care îi împiedica să remarce că în limba lui Coresi apăreau nu doar elemente muntenești, ci și fapte de limbă specifice dialectului maramureșean, adică elementele împrumutate din textele rotacizante. Spre deosebire de textele maramureșene, care reflectau un singur dialect, cele coresiene utilizau forme dialectale diferite în alternanță, deci inconsecvente. De exemplu, *județ* „judecată” îl redă pe *ğudeț* din textele rotacizante, însă, în textele lui Coresi, e înlocuit uneori cu *judecată*, forme precum *acmu* „acum” și *io* „unde” sunt împrumutate din textele rotacizante, însă, la Coresi, ele alternează cu *acum* și *unde*. Ceilalți cercetători considerau aceste particularități maramureșene drept fapte de limbă generale în dacoromână bazându-se doar pe faptul că acestea apăreau la Coresi. Acești specialiști, în loc să clasifice faptele de limbă regional, deci după factorul spațiu, le grupează pe epoci, deci cronologic, considerându-le pe cele caracteristice textelor rotacizante mai vechi, iar pe cele specifice doar lui Coresi mai recente. Astfel, Coresi era văzut ca utilizând în scris forme mai noi. Ivănescu are,

prin urmare, meritul de a fi introdus perspectiva dialectală și în studiul limbii literare, anterior, aceasta fiind aplicată la noi doar limbii populare.

Concepția lui Ivănescu este că diaconul Coresi nu este fondatorul limbii literare actuale, ci el folosește limba care era deja utilizată de boierii și orășenii munteni, deci el a preluat-o de la aceștia. Această limbă conținea elemente rotacizante, ceea ce plasează influența textelor maramureșene asupra boierilor munteni înainte de 1521. Și labialele intacte ale limbii literare muntenesti reprezintă tot o influență a textelor rotacizante.

Trecerea limbii române literare de la epoca veche la cea modernă este plasată de Ivănescu în secolul al XIX-lea și se realizează prin intermediul unei etape de tranziție (1780-1830). În această perioadă, persistă încă unele elemente ale limbii vechi, dar încep să apară și unele semne de modernizare. Principalele procese identificate de savantul ieșean sunt apropierea limbii scrise de cea vorbită și intensificarea neologizării, ca proces de îmbogățire a lexicului. Constituirea limbii literare moderne implică, după Ivănescu, două procese centrale: modernizarea (realizată prin încercarea de latinizare și romanizare a lexicului) și unificarea. Acest proces din urmă este înțeles de Ivănescu într-un mod diferit față de alți cercetători. Prin unificarea limbii noastre literare, cercetătorul ieșean nu înțelege o înlăturare a elementelor specifice dialectelor literare și înlocuirea acestora cu particularități muntenesti, ci un compromis, în sensul unei contribuții (în măsură variată) a tuturor dialectelor literare la constituirea limbii de cultură moderne.

Limba literară este, prin urmare, pentru Ivănescu, o varietate a unei limbi istorice, a cărei existență este legată de un anumit nivel de dezvoltare istorico-socială și care face parte integrantă din cultura poporului care o utilizează. Concepția sa în legătură cu trăsăturile limbii scrise românești și cu evoluția acesteia este una originală și are la bază (cel puțin) trei idei: existența limbii literare vechi sub forma unor varietăți regionale (dialectele literare), concepția potrivit căreia prima formă a limbii noastre de cultură nu este dialectul literar muntenesc, ci limba textelor rotacizante și, nu mai puțin important, ideea că unificarea limbii române literare nu a însemnat o muntenizare a scrisului românesc din celelalte provincii, ci o contribuție, este adevărat, inegală, a tuturor dialectelor literare românești.

Bibliografie

- Gheție 1975: Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
- Jordan 1954: I. Jordan, *Limba literară (privire generală)*, în „Limba română”, III, 1954, nr. 6, p. 66-77.
- Ivănescu 2000: G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, ediția a II-a, Iași, Junimea, 2000.
- Ivănescu 1947: G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iași, 1947.